

Liite 1

SUOMEN CAP-SUUNNITELMA 2023-2027

1 Taustaa

Suomen CAP-suunnitelma 2023-2027 perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen ((EU) N:o 2021/2115) jäsenvaltioiden yhteisen maatalouspolitiikan nojalla laatimien, Euroopan maatalouden tukirahastosta (maataloustukirahasto) ja Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) rahoitettavien strategiasuunnitelmien (YMP:n strategiasuunnitelmat) tukea koskevista säännöistä sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EU) N:o 1305/2013 ja (EU) N:o 1307/2013 kumoamisesta, jäljempänä *suunnitelma-asetus*. CAP-suunnitelmassa tulee kuvata myös suunnitelma-asetuksessa ja yhteisen maatalouspolitiikan rahoituksesta, hallinnoinnista ja seurannasta sekä asetuksen (EU) N:o 1306/2013 kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa ((EU) N:o 2021/2116), jäljempänä *horisontaaliasetus*, säädettyjen hallintoelinten tehtäviä Suomessa hoitavat tahot sekä kuvaukset toimenpiteiden ja ehdollisuuden valvonta- ja seuraamusjärjestelmistä. Viimeksi mainittuja komissio ei hyväksy, mutta antaa tarvittaessa jäsenvaltiolle palautetta, jos esitykset eivät vastaa komission näkemystä strategia- ja horisontaaliasetuksessa säädettyistä unionin perusvaatimuksista.

Rahoituskaudelle 2023-2027 jokainen EU:n jäsenmaa laatii CAP-suunnitelman, joka sisältää maatalouden suorien tukien toimet ja sektoritoimet, joita rahoitetaan maataloustukirahastosta sekä maaseudun kehittämisen toimenpiteet, joita rahoitetaan maaseuturahastosta. Uutta CAP-suunnitelman toimeenpanossa on uusi toimeenpanomalli, jossa keskeistä ovat tulokset ja niiden osoittaminen. Tämä näkyy CAP-suunnitelman strategisena lähestymistapana: on esitetty tarpeet, joiden perusteella on valittu toimenpiteet, joille on asetettu tavoitteet ja joiden toteutumista seurataan. Yhteistä maatalouspolitiikkaa leimaa myös aiempaa vahvempi ympäristö- ja ilmastopainotus, joka näkyy myös Suomen CAP-suunnitelmassa.

Kansallisen lainsäädännön ja toimeenpanon valmistelua tehdään samanaikaisesti, kun EU:n komission kanssa käydään neuvotteluja CAP-suunnitelman sisällöstä. Kansallinen lainsäädäntö on tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 2023 talousarvioon liittyen budjettilakien aikataulussa syksyllä 2022. Lakien on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2023, jonka jälkeen annetaan tarvittavat valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetukset. Ruokavirasto vastaa tukijärjestelmien toimeenpanosta ja tarvittavien tietojärjestelmämuutosten valmistelusta. CAP-suunnitelman mukaiset tuet tulevat haettaviksi vuoden 2023 alussa.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta on 8.12.2021 puoltanut Suomen esitystä CAP-suunnitelmaksi 2023-2027.

Seuraavassa esitetään Suomen CAP-suunnitelman suorien tukien toimet, sektoritoimet ja maaseudun kehittämisen toimenpiteet sekä CAP-suunnitelman rahoitussuunnitelma. Ahvenanmaan maaseudun kehittämistoimenpiteet sisältyvät CAP-suunnitelmaan, mutta ne kuuluvat Ahvenanmaan itsehallintolain alaisuuteen. Yksityiskohtaiset tiedot ovat liitteessä 2 olevassa esityksessä Suomen CAP-suunnitelmaksi 2023-2027.

2 Yleistä

CAP-suunnitelman toimenpiteiden valmistelu on perustunut laajaan sidosryhmäyhteistyöhön, jota on toteutettu maa- ja metsätalousministeriön työryhmissä ja työpajoissa, joissa erilaiset sidosryhmät ovat olleet laajasti edustettuna. Valmistelussa mukana olleet tahot edustavat eri hallinnonaloja ja hallinnon tasoja, alueellisia toimijoita, tuottajajärjestöjä, toimintaryhmiä, kansalaisjärjestöjä, neuvontaa ja tutkimuslaitoksia.

ELY-keskukset ja Leader-ryhmät ovat osallistaneet laajasti alue- ja paikallistason sidosryhmiä, kansalaisia ja muita toimijoita alueellisten suunnitelmien ja paikallisten strategioiden valmisteluun.

CAP-valmistelun yhteydessä on toimittu Ahvenanmaan itsehallintolain 59 a §:n mukaisesti. Suomen CAP-suunnitelmaan sisältyvät myös Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat maaseuturahaston toimenpiteet Ahvenanmaan maakunnan päättämässä muodossa. Ahvenanmaan maakunnan edustajat ovat olleet mukana CAP-suunnitelmaa valmistelemissä työryhmissä ja maakuntaa on kuultu valmistelun aikana myös valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvista toimenpiteistä. Ahvenanmaan maakunnan hallitus on itsehallintohallintolakiin perustuen ja toimivaltansa rajoissa käsitellyt ja hyväksynyt CAP-suunnitelmaesityksen 7.12.2021.

Valmistelu on toteutettu avoimella ja osallistavalla toimintaperiaatteella. Uudistuksen keskeinen viestintäkanava on ministeriön CAP27-internet-sivusto. Valmistelun etenemisestä on kerrottu eri toimijoiden tilaisuuksissa, webinaareissa ja työpajoissa.

Ennen suunnitelman virallisen lausuntokierroksen (2.7.–10.9.2021) alkua järjestettiin webinaari, jossa kerrottiin suunnitelmaluonnoksen tavoitteista ja sisällöstä sekä suunnitelman ympäristö- ja ilmastotoimista. Lausuntokierroksen aikana 31.8.2021 julkaistiin arvio suunnitelman ympäristö- ja ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuudesta, jossa arvioitiin suunnitelman tavoitemäärien ja tukiehtojen tuomaa kokonaisvaikutavuutta tietyille maatalouden ympäristöasioille.

Lausuntoja saatiin yli 360 kpl. CAP-suunnitelman valmistelua on jatkettu syksyn 2021 aikana. Eri sidosryhmien sisäinen CAP-suunnitelmaluonnoksen huolellinen läpikäynti ja kunkin sidosryhmän yhteisen näkemyksen eteen tehty yhteistyö tuli lausunnoissa selvästi esille, mutta myös yksittäisten tahojen ja yksityishenkilöiden erilaisia tarkkoja havaintoja ja ehdotuksia saatiin runsaasti. Osa lausunnoista oli luonteeltaan yleisiä kannanottoja esitetyistä toimenpiteistä ja osa sisälsi konkreettisia ehdotuksia toimenpiteistä ja niiden yksityiskohdista. Lausunnoissa tuotiin esille tarve keventää hallinnollista taakkaa. Toimien vaikuttavuuden seuraaminen nähtiin tärkeäksi. Lausunnoilla olleissa toimenpideluonnoksissa oli mukana CAP-suunnitelmaan tulevia kuvauksia ja erikseen merkittynä kansallisiin säädöksiin kirjattavia tarkennuksia. Saadut lausunnot palvelevat molempia valmisteluprosesseja. Lausunnot ja kommentit on käsitelty työryhmissä ja ne on huomioon tarkoituksenmukaisessa laajuudessa suunnitelmaesityksen valmistelussa.

CAP-suunnitelman valmistelun yhteydessä on suunnitelma-asetuksen artiklan 139 mukaisesti tehty ulkopuolisen arvioitsijan tekemä ennakkoarviointi. Ennakkoarvioinnin tavoitteena on ollut parantaa CAP-suunnitelman suunnittelua, sisältöä, toimivuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Ennakkoarviointi toteutetaan vaiheittain: 1: Nykytilan kuvauksen ja SWOT-analyysin arviointi sekä Ympäristövaikutusten arviointi (8.6.2021), 2: Interventiostrategian, tavoitteiden ja varojen alustavan jaon arviointi, 3: Välitavoitteiden, toimeenpanon resurssien ja seuranta- ja tiedonkeruujärjestelmän arviointi sekä 4: Loppuraportin viimeistely. Vaiheet 2-4 ovat vielä kesken ja ne valmistuvat CAP-suunnitelman kansallisen hyväksymisen jälkeen. Ennakkoarviointiprosessissa on kuultu myös sidosryhmiä. Arviointiluonnoksesta saatiin myös suosituksia CAP-suunnitelman tarveanalyysiin ja sitä pidettiin kattavana. CAP-suunnitelmaluonnosta on tarkennettu saatujen suositusten perusteella.

EU-tasolla yhteiselle maatalouspolitiikalle on asetettu kolme yleistavoitetta, joihin pyritään yhdeksän erityistavoitteen ja yhden läpileikkaavan tavoitteen avulla:

1. Varmistetaan älykäs, kestävä ja monipuolinen maatalousala, jolla parannetaan elintarviketurvaa
 1. Turvataan viljelijöiden tulotaso ja ruuantuotanto
 2. Lisätään tuotannon kilpailukykyä ja laatua
 3. Parannetaan viljelijöiden markkina-asemaa

2. Tuetaan ympäristönhoitoa ja ilmastotoimia ja edistetään yhteisiä ympäristö- ja ilmastotavoitteita
 4. Hillitään ilmastonmuutosta ja sopeudutaan siihen
 5. Edistetään ympäristön tehokasta hoitoa ja suojelua
 6. Edistetään luonnon monimuotoisuuden, elinympäristöjen ja maiseman säilyttämistä
3. Lujitetaan maaseutualueiden sosioekonomista rakennetta
 7. Kannustetaan nuoria alalle, helpotetaan maaseudun yritystoiminnan kehittämistä
 8. Edistetään maaseudun työllisyyttä, kasvua ja paikallista osallisuutta
 9. Parannetaan turvallisen, terveellisen ja kestävä ravinnon saantia sekä eläinten hyvinvointia ja torjutaan mikrobilääkeresistenssiä

Läpileikkaava tavoite: Edistetään osaamista, innovaatioita ja digitalisaatiota.

Maataloustukirahaston ja maaseuturahaston tuilla pyritään edistämään edellä esitettyjen tavoitteiden saavuttamista. CAP-suunnitelman tukitoimet ja toimenpiteet on kytketty erityistavoitteisiin. Niille on asetettu tulostimet, joilla seurataan asetettujen tavoitteiden toteutumista. CAP-suunnitelman tavoitteiden saavuttamista seurataan kullekin toimenpiteelle ja erityistavoitteelle asetettujen tulos- ja/tai vaikuttavuusmittareiden avulla.

Työpajojen, kansallisten työryhmien, lukuisten seminaarien ja tilaisuuksien perusteella Suomen CAP-suunnitelman tavoitteiksi on kiteytyneet:

- aktiivinen maatalous ja ruuantuotanto
- ympäristö- ja ilmastoviisas maatalous sekä
- uudistuva ja monipuolinen maaseutu.

Kansalliset painotukset täydentävät toisiaan. Aktiivista maataloutta edistetään ympäristö- ja ilmastovii-saalla tavalla. Tämä on myös olennainen osa laajempaa maaseutualueiden elinvoimaisuuden vahvistamista. Maaseutualueiden elinvoimaisuuden vahvistaminen tarvitsee maatalouden lisäksi uutta yritystoimintaa, elinkeinojen monipuolistamista, kylien kehittämistä, palveluita, laajakaistayhteyksiä sekä osaamisen vahvistamista, yhteistyön lisäämistä ja vahvaa paikallista Leader-toimintaa.

CAP-suunnitelmassa on erillinen luku 3.1 Katsaus ympäristö- ja ilmastoarkkitehtuuriin, jossa esitellään CAP-suunnitelman ympäristö- ja ilmastotoimien kokonaisuus. Kaikkien viljelijäkorvausten ehtona olevilla ehdollisuuden vaatimuksilla sekä suorien tukien ekojärjestelmällä sekä maaseudun kehittämisen ympäristökorvauksilla ja luonnonmukaisen tuotannon korvauksilla on merkittävä painoarvo CAP-suunnitelman ympäristö- ja ilmastotoimien kokonaisuudessa.

Ehdollisuus korvaa nykyisen täydentävien ehtojen järjestelmän. Ehdollisuuteen kuuluu nykyisiä täydentävien ehtojen ja suorien tukien viherryttämistuen vaatimuksia osin ennallaan, osin muutettuna. Siihen sisältyy myös muutamia uusia ympäristö- ja ilmastovaatimuksia. Ehdollisuus on EU:n kokonaan rahoittamien suorien tukien ja osarahoittamien maaseudun kehittämisen viljelijäkorvausten täysimääräisen saamisen ehtona. Ehdollisuuden tarkoituksena on edistää kestävä maataloutta tekemällä tuensaajat tietoisemmiksi näistä vaatimuksista ja saada EU:n yhteinen maatalouspolitiikka vastaamaan paremmin yhteiskunnan odotuksiin. Ehdollisuus koostuu

1. maan hyvän maatalous- ja ympäristökunnon vaatimuksista (GAEC), jotka jäsenvaltio määrittelee EU-asetuksessa säädetyn perusteella,
2. lakisääteisistä hoitovaatimuksista (SMR), jotka ovat ympäristöä, kansanterveyttä, kasvien terveyttä sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevia unionin lainsäädännön vaatimuksia, joita sovelletaan joko suoraan unionin säädösten perusteella tai jotka on tarkemmin määritelty kansalliseen lainsäädäntöön.

3. sosiaalisesta ehdollisuudesta, joka käsittää tuensaajien työntekijöiden työsuojelua ja työehtoja koskevia unionin lainsäädännön vaatimuksia, jotka on tarkemmin määritelty kansalliseen lainsäädäntöön. Sosiaalinen ehdollisuus toimeenpannaan Suomessa vuodesta 2025 alkaen.

Maaseudun kehittämistoimiin osoitetusta maaseuturahasto-osuudesta tulee vähintään 35 % kohdistaa ympäristö- ja ilmastotoimiin. Suunnitelma-asetuksen mukaan vähimmäisprosentti lasketaan huomioimalla toimenpiteiden rahoituksesta osuudet, jotka kohdentuvat CAP-suunnitelmassa ao. asetuksen mukaisiin ympäristöön ja ilmastoon liittyviin erityistavoitteisiin. Näitä toimenpiteitä olisivat ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto sekä ympäristöön- ja ilmastoon kohdistuvat investoinnit ja kehittämishankkeet. Lisäksi vähimmäisosuuteen huomioidaan CAP-suunnitelman eläinten hyvinvointikorvauksiin suunniteltu rahoitus sekä 50 % luonnonhaittakorvauksiin osoitetusta rahoituksesta. Manner-Suomen alustavassa rahoitussuunnitelmassa ympäristö- ja ilmastotoimiin kohdistuisi rahoituksesta noin 55 %.

3 CAP-suunnitelman maatalousrahaston ja maaseuturahaston toimenpiteet

3.1 Maataloustukirahasto

3.1.1 Perustulotuki

Perustulotuki on EU:n kokonaan rahoittamien suorien tukien tuotannosta irrotettu toimenpide. Tuki turvaa viljelijän perustoimeentuloa, ja sitä maksetaan vuosittain aktiiviviljelijän hallinnassa oleville tukikelpoisille hehtaareille. Perustulotuki ei vääristä kauppaa tai sillä on vain hyvin vähäisiä kauppaa vääristäviä vaikutuksia tai vaikutuksia tuotantoon. Tuki täyttää tavoitetta riittävien maataloustulojen ja maatilojen selviytymiskyvyn varmistamisesta koko unionin alueella, jotta saataisiin parannettua elintarviketurvaa. Tuki myönnetään Suomessa jatkossa ilman tukioikeuksia. Tukioikeudet lakkaavat 31.12.2022. Perustulotuki eriytetään tukialueittain, AB- ja C-tukialueelle. Käytettävissä oleva rahamäärä jaetaan suhteessa 50,3 % AB-tukialueelle ja 49,7 % C-tukialueelle. Tuki on tasatuki (e/ha) tukialueen sisällä.

Suunnitelma-asetuksen mahdollistamaa erillistä pienviljelijöiden vuosittaista korvausta ei oteta käyttöön, koska se monimutkaistaisi tukijärjestelmäkokonaisuutta.

Perustulotukeen on vuosittain käytettävissä rahamäärä, joka jää, kun suorien tukien kansallisesta enimmäismäärästä on vähennetty uudelleenjakotulotukeen, tuotantosidonnaiseen tulotukeen, ekojärjestelmään ja nuorten viljelijöiden tulotukeen käytettävät rahamäärät.

3.1.1 Uudelleenjakotulotuki

Uudelleenjakotulotuen tavoitteena on siirtää tukea suurilta tiloilta pienille ja keskikokoisille tiloille. Tukimuodon tai muun vastaavan tukien tasaisempaa jakautumista edistävien toimien käyttöön ottoa edellytetään kaikilta jäsenmailta. Tuki toteutettaisiin maksamalla perustulotukeen oikeutetuille tiloille niiden 50 ensimmäisen tukikelpoisenhehtaarin perusteella kuitenkin enintään tilan koko tukikelpoiselle pinta-alalle.

Uudelleenjakotukeen Suomessa käytettävä osuus on 3 % EU:n kokonaan rahoittamien tukien kokonaismäärästä. Tukeen käytettävä prosenttiosuus alittaa tukimuodolle asetetun 10 % minimivaatimuksen, koska suomalaisessa tilarakenteessa ja tukikokonaisuudessa tukien tasaamisen tarve on melko vähäinen.

3.1.2 Tuotantosidonnainen tulotuki

Tuotantosidonnainen tulotuki on jäsenmaalle vapaaehtoinen tukimuoto, jota maksetaan eläin- ja pinta-ala-perusteisesti (euroa/eläin, euroa/hehtaari). Tuen tavoitteena on mahdollistaa viljelijöille kannattavan tuotannon edellytykset ja siten estää tuotannon väheneminen tai loppuminen. Tuen tavoitteena on ylläpitää vakaata raaka-aineen tarjontaa paikalliselle elintarvike- ja eläinrehuteollisuudelle.

Suomessa tuotantosidonnaisen tulotuen kokonaisuus sisältää yksitoista toimenpidettä. Tuki kohdennetaan maidolle, naudanlihalle ja lammas- sekä vuohitaloudelle sekä tärkkelysperunalle ja tietyille muille erikoiskasveille (valkuais- ja öljykasvit, sokerijuurikas, tattari, avomaanvihannekset). Tuki kohdennetaan ja tukitasoja eriytetään myös alueellisesti ja sovitetaan yhteen kansallisen pohjoisen tuen kanssa. Tuotantosidonnaisista tulotukea kohdennetaan käytännössä lähes samoille sektoreille kuin vuosina 2015-2022, mutta uudistetut toimenpiteet muodostavat aiempaa pelkistetyemmän kokonaisuuden. Tukeen käytetään jatkossakin vuosittain 19,6 % suorien tukien kokonaismäärästä.

3.1.3 Ekojärjestelmä

Ekojärjestelmä on uusi EU:n kokonaan rahoittamiin suoriin tukiin kuuluva pinta-alaperusteinen tukijärjestelmä, jolla edistetään ympäristön, ilmaston ja eläinten hyvinvoinnin parantamista. Suomessa ekojärjestelmiä ovat talviaikainen kasvipeite, luonnonhoitonurmet, viherlannoitusnurmet ja monimuotoisuuskasvit. Suomessa ekojärjestelmiin ei sisälly eläinten hyvinvoinnin toimenpiteitä, koska maaseuturahastosta tuetaan laajasti eläinten hyvinvointia.

Suunnitelma-asetuksen mahdollistamalla tavalla ekojärjestelmän rahoitus ja toimenpiteet on sovitettu yhteen maaseuturahaston ympäristö- ja ilmastotoimien kanssa. Ekojärjestelmän rahoitukseen varataan noin 16,5 % suorien tukien kokonaismäärästä.

3.1.4 Nuorten viljelijöiden tulotuki

Nuorten viljelijöiden tulotuki on nuoren viljelijän (40 vuoden ikäraja) määritelmän täyttävälle aktiiviviljelijälle suunnattu suorien tukien tuotannosta irrotettu ja pinta-alan perusteella maksettava toimenpide. Nuorten viljelijöiden tulotuen myöntäminen äskettäin tilanpidon aloittaneille nuorille viljelijöille kannustaa nuoria maatalousalalle ja helpottaa tilanpidon aloittamisvaihetta. Tuensaajan tulee olla oikeutettu perustulotukseen. Nuorten viljelijöiden tulotukeen käytetään vuosittain 2,5 % suorien tukien kokonaismäärästä.

3.2 Sektoritoimet

Sektoritoimissa on kuvattu hedelmien ja vihannesten tuottajaorganisaatioiden toimintaohjelmien sekä mehiläishoitoalan tukijärjestelmät, jotka ovat jäsenvaltioille pakollisia.

Mehiläishoitoalan toimenpiteiden rahoituksesta säädettiin aiemmin EU:n markkinajärjestelyasetuksessa. Säädöspohjan vaihtuessa suunnitelma-asetukseen jäsenmaiden laatimista kansallisista mehiläishoitoalan ohjelmista luovutaan. Suunnitelma-asetuksessa mehiläishoitoalalle tarkoitetut toimenpidetyypit säilyivät kuitenkin pitkälti saman sisältöisinä kuin aiemmat toimenpiteet markkinajärjestelyasetuksessa. Suunnitelma-asetuksen tavoitteiden kirjallinen muotoilu 6 artiklassa soveltuu hieman huonosti mehiläissektorille jo siitä syystä, että hunajan tuottajat eivät välttämättä ole viljelijöitä. Alalle osoitetut toimenpidetyypit yhdistyvät kuitenkin asetuksen tavoitteisiin kuten taloudellisen kestävyuden lisääminen, uusien tuottajien houkuttelevuus alalle, tuotteiden laadun varmistaminen sekä huomion kiinnittäminen tutkimukseen ja osaamisen ja digitalisoinnin edistämiseen.

Suunnitelma-asetuksessa ei ole määritelty mehiläishoitoalan tuensaajia. Suomessa aiemman markkinajärjestelyasetuksen nojalla maksetun tuen saajiksi on määritelty mehiläishoitoalalla toimivat yhdistykset tai osuuskunnat. Tuen hakijan on edellytetty toteuttavan kaikki kansallisen ohjelman toimenpiteet. Tukijärjestelmän muuttuessa tuensaajaksi tullaan määrittelemään rekisteröity yhteisö, joka käsittää edellisten lisäksi myös osakeyhtiöt. Hakijan edellytetään kuitenkin toteuttavan toimienpiteitä siten, että ne edistävät mehiläisalaa kokonaisuutena ja hyödyttävät yleisesti alan toimijoita. Lisäksi edellytetään, että tuensaajalla on toimenpiteiden laatuun ja laajuuteen liittyvä tarvittava osaaminen ja että toimenpiteet parantavat mehiläishoitoalan edellytyksiä ja kehittävät alaa kokonaisvaltaisesti.

Suomessa maksetaan mehiläishoitoalalle kansallista pesäkohtaista tukea Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen 1308/2013 artiklan 215 perusteella. Tukea myönnetään Suomessa luonnonolojen vuoksi epäedullisessa asemassa olevien mehiläistarhojen suojelemiseksi. Tuensaajina ovat mehiläispesien haltijat, joilla on vähintään 15 talvehtivaa pesää. CAP-suunnitelma-asetuksen mukaista tukea ei Suomessa ole tarjottu maksaa suoraan tarhaajille päällekkäisen tuen välttämiseksi.

Mehiläishoitoalalle maksettavan EU-tuen määräksi on suunnitelma-asetuksen liitteessä X Suomelle määritetty 196 182 euroa varainhoitovuotta kohden.

Hedelmä- ja vihannesten tuottajaorganisaatioiden toimintaohjelmien toimenpiteiden rahoituksesta säädettiin aiemmin EU:n markkinajärjestelyasetuksessa. Säädöspohjan vaihtuessa suunnitelma-asetukseen jäsenmaiden laatimista kansallisista strategioista luovutaan. Suunnitelma-asetuksessa hedelmä- ja vihannesalalle tarkoitettuihin tavoitteisiin säädetään erityisesti 46 artiklassa ja yleisemmin 6 artiklassa. Toimenpidetyypistä säädetään 47 artiklassa. Toimenpidetyypit on myös annettu tyhjentävästi ko. 47 artiklassa. Entiseen verrattuna ympäristö- ja ilmastotyyppisten toimien osuutta on nostettu 15 prosenttiin ja kaksi prosenttia toimista on oltava kestävien tuotantomenetelmien tutkimusta ja kehittämistä. Kohdistettuna tulosindikaattorina käytetään tuettujen toimintaohjelmien lukumäärää.

Suomessa oli vuonna 2021 kolme hedelmä- ja vihannesalan tuottajaorganisaatiota, joilla on toimintaohjelma. CAP-kauden aikana on arvioitu, että maahan saataisiin yksi uusi tuottajaorganisaatio lisää, jolla olisi toimintaohjelma. Tuottajaorganisaatio perustetaan kuitenkin aina tuottajien aloitteesta. Hedelmien ja vihannesten tuottajaorganisaatioiden toimintaohjelmiin arvioidaan käytettäväksi ko. CAP-kauden aikana yhteensä 23 000 miljoonaa euroa. Kyseessä on arvio, joka riippuu siitä, kuinka paljon meillä tulee olemaan ko. aikana hedelmien ja vihannesten tuottajaorganisaatioita sekä siitä mikä on näiden tuottajaorganisaatioiden laatimien toimintaohjelmien sisältö. Tuki toimintaohjelmille tulee täysimääräisesti Euroopan unionilta.

3.3. Maaseuturahasto

3.3.1 Ympäristökorvaukset

Ympäristökorvaukset jaetaan ympäristösitoumuksiin ja ympäristösopimuksiin. Ympäristösitoumus on aktiiviviljelijöille suunnattu vapaaehtoinen viisivuotinen sitoumus, jota sitoumuskauden päätyttyä voidaan jatkaa vuosi kerrallaan. Sitoumus koostuu sitoutuneille pakollisesta tilakohtaisesta toimenpiteestä, jossa on yhteinen ja valinnainen osio, sekä vapaaehtoisista lohko-kohtaisista toimenpiteistä. Ympäristösitoumus koostuu seuraavista toimenpiteistä: tilakohtainen toimenpide sekä maanparannus- ja saneerauskasvit, kestäväkasvien viljely, kiertotalouden edistäminen, suojavyöhykkeet, turvepeltojen nurmet, valumavesien hallinta, puutarhakasvien vaihtoehtoiset kasvinsuojelumenetelmät ja lintupellot.

Ympäristösopimukset koostuvat seuraavista toimenpiteistä: maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito sekä kosteikkojen hoito, jotka ovat viisivuotisia peltojen ulkopuolisille maatalousalueille kohdistuvia sopimuksia sekä alkuperäisrotujen kasvattaminen, alkuperäiskasvien viljely, alkuperäiskasvien

varmuuskokeelmat ja alkuperäisrotujen perimän säilytys. Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito toimenpiteessä kohteita hoidetaan laiduntamalla ja niittämällä sekä tarvittaessa aitaamalla ja rai-vaamalla. Kosteikkojen hoito parantaa vesien- ja ilmaston suojelemaan sekä luonnon monimuotoisuutta. Alkuperäiskasvien viljely edistää maamme alkuperäisten viljelykasvien säilymistä. Alkuperäisrotujen kasvattaminen on yksivuotinen sopimus, jossa rotupuhtaat itä-, länsi- ja pohjoissuomen karjan, suomenlampaiden, ahvenanmaanlampaiden, kainuunharmaslampaiden ja suomenhevosten yksilöt sekä maatiaiskanojen parvet ovat tukikelpoisia.

Ympäristökorvausten toimenpiteet on sovitettu yhteen suorien tukien ekojärjestelmiin, jotta järjestelmien toimenpiteet olisivat vaaditusti erilaisia. Muutoksena kauteen 2014-2020 on, että talviaikainen kasvipeitteisyys, viherlannoitusnurmet, luonnonhoitonurmet ja monimuotoisuuskasvitoimenpide siirtyvät ympäristökorvauksesta suoriin tukiin, osin erilaisilla ehdoilla kuin nykyisin. Typen ja fosforin säätely ei enää ole erillinen ympäristökorvausten vaatimus vaan ravinteiden rajoitukset sisältyvät ehdollisuuden lakisääteisiin hoitovaatimuksiin. Kohdentaminen uudella kaudella on lohko-kohtaista, ei alueellista.

3.3.2 Luonnonmukaisen tuotannon korvaukset

Toimenpiteellä edistetään luonnonmukaista kasvintuotantoa ja kotieläintuotantoa sekä luonnonmukaiseen tuotantotapaan siirtymistä. Sitoumus voi kattaa tilan kasvintuotannon ja kotieläintuotannon. Sitoumus voidaan tehdä myös vain luonnonmukaisesta avomaan vihannesten viljelyssä olevasta alasta. Sitoumus on viisivuotinen. Sitoumuskauden päätyttyä sitoumusta voidaan jatkaa vuosi kerrallaan. Toimenpide toteuttaa hallitusohjelman luomuohjelmaa sekä Pellolta pöytään -strategiaa.

Luonnonmukaista tuotantoa koskevan sitoumuksen voi antaa aktiiviviljelijä, joka on ilmoittautunut luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmään ja jonka tilalla on luomuviljelyssä koko sitoumuskauden ajan katkeamattomasti vähintään 5 ha peltoa tai, jos kyseessä on puutarhakasvien viljely, vähintään 1 ha puutarhakasvien viljelyssä olevaa peltoa. Tuensaajan on noudatettava parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 848/2018 ja täydentävissä säädöksissä määritellyjä luonnonmukaista kasvintuotantoa ja kotieläintuotantoa koskevia tuotantoehtoja Ruokaviraston laatimien luomutuotannon ohjeiden mukaisesti.

3.3.3 Eläinten hyvinvointikorvaukset

Eläinten hyvinvointikorvausten yleisenä tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin ja terveyden kohentuminen. Tavoitteena on myös tuotantoeläinten nykyistä lajintyypillisemmän hoidon edistäminen ja viljelijöiden tietoisuuden lisääminen eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä.

Eläinten hyvinvointisitoumukset voidaan tehdä naudoista, sioista, lampaista, vuohista ja siipikarjasta. Tuottajalle korvataan tuotantoeläinten hyvinvoinnin varmistamiseksi lainsäädännön vaatimukset ylittävä lisätyö ja aiheutuvat kustannukset. Viljelijät ottavat eläinten hyvinvoinnin nykyistä paremmin huomioon toiminnassaan ja tätä kautta eläinten hyvinvointi kohenee. Samalla työn mielekkyys kasvaa sekä tuotteiden laatu ja taloudellinen tulos paranevat. Eläinten hyvinvoinnin edistämällä ja hyvällä kohtelulla pystytään vastaamaan myös kuluttajien odotuksiin. Eläinten laidunnuksella on myönteisiä vaikutuksia paitsi laiduntavien eläinten hyvinvointiin myös maisemanhoitoon.

Toimenpiteet yhteen sovitetaan eläinsuojelulainsäädännön uudistamisen kanssa. Toimenpiteet auttavat viljelijöitä myös sopeutumaan muuttuviin lainsäädännöllisiin vaatimuksiin.

3.3.4 Luonnonhaittakorvaukset

Luonnonhaittakorvausten tavoitteena on turvata maataloustuotannon jatkuminen pohjoisesta sijainnista aiheutuvista epäsuotuisista ilmasto-oloista huolimatta ja estää maatalousmaan hylkääminen viljelykäytöstä

maksamalla korvausta näissä oloissa toimiville viljelijöille. Luonnonhaittakorvauksia voidaan maksaa EU:ssa epäsuotuisilla alueilla sijaitsevilla tiloilla. Koko Suomi katsotaan epäsuotuisaksi alueeksi.

Merkittävimpinä muutoksina edelliseen ohjelmakauteen verrattuna on se, että luonnonhaittakorvausten kotieläin korotus poistuu ja tilan korvauskelpoisen maatalousmaan pitää koko maassa olla vähintään 5 ha.

3.3.5 Maatalousinvestoinnit

Maatalousinvestoinnit tukevat maatalouden kilpailukyvn kasvua ja kestävää tuotantotapaa. Maatalouden investointitukea voidaan maksaa maatalouden kannattavuutta ja kilpailukykyä parantaviin investointeihin, ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa parantaviin investointeihin sekä eläinten hyvinvointia ja uusiutuvan energian käyttöä edistäviin investointeihin.

Tilarakenteen kehittyminen, poistuvan tuotantokapasiteetin korvaaminen ja teknologian sekä tuotantotapojen nykyaikaistaminen vaativat jatkuvia investointeja. Investointitarpeeseen vaikuttaa olennaisesti se, mihin suuntaan maataloustuotteiden kysyntä kehittyy. Markkinaskenaariosta riippumatta vuotuinen investointitarve on mittava ja maatalouden investoinnit sitovat runsaasti pääomaa. Suuri pääoman tarve yhdessä alan haastavan kannattavuustilanteen kanssa korostavat toimivien rahoitusinstrumenttien tarvetta. Investointituen avulla voidaan tasapainottaa suurista investoinneista aiheutuvaa taloudellista taakkaa sekä parantaa investointien kannattavuutta. Investointituella on erittäin merkittävä rooli investointien toteutumisen näkökulmasta.

Maatalousinvestointien ensisijaisena tavoitteena on vahvistaa maatalouden kilpailukykyä, kannattavuutta ja markkinasuuntautuneisuutta. Investoimalla tuotantorakennuksiin ja tuotannon nykyaikaistamiseen voidaan parantaa tuotannon tehokkuutta. Yrityskoon kasvun myötä tuottavuus paranee, kun yksikkökustannukset laskevat. Tämä mahdollistaa myös yrittäjätulon kasvun. Tuotannon nykyaikaistamisinvestoinneilla edistetään myös riskien hallintaa, parannetaan työolosuhteita, tuotantoeläinten hyvinvointia sekä tuotantohygieniaa, lisätään resurssi- ja energiatehokkuutta, tehostetaan uusiutuvaa energiaa hyödyntävien ratkaisujen käyttöönottoa sekä vähennetään tuotannon ilmasto- ja ympäristökuormitusta.

Maatalouden investointitukea voidaan myöntää myös ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa, eläinten hyvinvointia sekä energiatehokkuutta edistäviin investointien. Kuluttajien kasvava kiinnostus tuotantoeläinten hyvinvointia kohtaan haastaa kotieläinsektoria. Hyvinvointi-investoinnit muuttavat useimmiten tuotantotapaa ja vaativat usein rakenteellisia muutoksia esimerkiksi olemassa oleviin tuotantorakennuksiin tai jopa koko tuotantorakennuksen uusimista. Maataloudessa energiatehokkuutta parantavilla ja uusiutuvan energian käyttöä edistävillä investoinneilla on paljon potentiaalia. Sekä kustannustehokkuuden että ympäristön näkökulmasta hajautettu pienimuotoinen energiantuotanto, jossa hyödynnetään aurinko-, tuuli- ja vesivoimaa sekä esimerkiksi metsien hakkuutähteitä, on monivaikutteinen tulevaisuusinvestointi. Biokaasun tuotannon ja käytön lisääminen on nostettu tärkeäksi tavoitteeksi myös Suomen hallitusohjelmassa.

Ympäristön tilaa ja kestävyyttä parantaville investoinneille on jatkossa entistä suurempi tarve. Ilmastonmuutoksen seurauksena sään ääri-ilmiöt lisääntyvät. Näin ollen maatalouden vesitalouden hallinnalla on jatkossa entistä suurempi merkitys. Salaojitus ja säätösalojitus auttavat kasvukunnon säilyttämisessä parantaen maan rakennetta ja tehostaen ravinteiden käyttöä. Peruskuivatusinvestoinneilla voidaan osaltaan varautua kasvavaan tulvariskiä. Ammoniakkipäästöjen vähentämisessä lannan käsittelyyn liittyvillä toiminnoilla, kuten lannan sijoittamisella, separoinnilla ja lantaloiden kattamisella on merkitystä.

Uuden teknologian käyttöönotto parantaa mm. työtapoja sekä pienentää tuotannosta aiheutuvaa ympäristökuormaa. Suomen maatalouden rakenne ei ole suotuisa uusien teknologioiden käyttöönottoon. Osa uusista toimintatavoista tarvitsee suurempia volyymeja ja/tai suotuisampaa tilusrakennetta ollakseen kannattavia. Näissä tapauksissa useamman käyttäjän yhteisinvestoinnit ovat tarkoituksenmukaisia.

Kokonaisuudessaan maatalouden investointitukijärjestelmään ei tule suuria muutoksia tulevan CAP-uudistuksen myötä. Suurimmat muutokset koskevat järjestelmän yksinkertaistamista, jolla tavoitellaan myös tuensaajaan kohdistuvan hallinnollisen taakan kevenemistä. CAP-suunnitelmassa maatalousinvestointeihin esitetään kohdennettavaksi 470 miljoonaa euroa julkista rahoitusta, joka koostuu avustuksista, korkotuesta sekä valtioneuvostokausista.

3.3.6 Yritysinvestoinnit

Maaseutualueilla toimivien yritysten investoinnit on jaoteltu kolmeen alatoimenpiteeseen. Aineellisiin ja aineettomiin investointeihin myönnettävän tuen kohderyhmänä ovat maaseutualueilla 1) maatalous- ja luonnontuotteita jalostavat mikro-, pien- ja keskisuuret yritykset sekä monialaiset maatilat. Lisäksi kohderyhmään kuuluvat 2) uusiutuvan energian tuotantoa harjoittavat ja 3) muilla maa- ja metsätalouden alku- tuotannon ulkopuolisilla toimialoilla maaseutualueilla toimivat mikro- ja pienyritykset sekä monialaiset maatilat. Leader-toimenpidekuvaus sisältää investoinnit, joihin tuki haetaan Leader-ryhmien kautta.

3.3.7 Laajakaistainvestoinnit

Koko EU:n alueella Suomen maaseutualueiden laajakaistayhteydet ovat lähes huonoimmat. EU:n Suomelle osoittamissa maasuosituksissa asia nostetaan tärkeään asemaan. Myös Green Deal ja EU:n pitkän aikavälin maaseutuvisioon tavoitteissa painotetaan maaseudun laajakaistayhteyksien parantamista. Toimenpiteen tavoitteena on huippunopean laajakaistan saatavuuden parantaminen maaseutualueilla. Toimenpiteessä toteutetaan ns. kyläverkkoinvestointeja. Niillä lisätään maaseutualueiden elinvoimaisuutta ja mahdollistetaan yritysten ja elinkeinojen toimintamahdollisuuksia ja uudistumista. Kyläverkolla tarkoitetaan tilaajayhteysverkon rakentamista tarvittavine yhteysverkkoinen kylään tai kyläryhmiin. Kyläverkkohankkeita toteutetaan maaseutualueilla, joilla huippunopeita tietoliikenneyhteyksiä ei markkinaehtoisesti rakenneta. Rahoitus yhteensovitetaan kansallisen ja EU:n elvytysrahoituksen kanssa.

3.3.8 Ei-tuotannolliset investoinnit

Ei-tuotannollisina investointeina tuetaan kosteikkojen perustamista, joka luo edellytyksiä maatalousluonnon vesien suojeleminen, maatalousluonnon monimuotoisuuden edistämiseen ja kasvihuonekaasupäästöjen ehkäisemiseen. Ei-tuotannolliset investoinnit edellyttävät ympäristökorvauksen mukaisen ympäristösopimuksen tekemistä investoinnin jälkeen kohteen hoidon varmistamiseksi.

3.3.9 Yleishyödylliset investoinnit

Yleishyödylliset investoinnit voivat kohdistua ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen, luonnonvarojen kestävään hoitoon, luonnon monimuotoisuuden edistämiseen sekä maaseudun sosioekonomisen rakenteen kehittämiseen ja maaseudun palvelujen sekä kylien kehittämiseen. Toimenpiteen tavoitteena on lisätä maaseutualueiden kestävyttä ja elinvoimaisuutta. Tavoitteena on yleishyödyllisillä investoinneilla parantaa maaseudun palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, lisätä asuin- ympäristön ekologisuutta ja turvallisuutta, parantaa maaseudun infrastruktuuria sekä kehittää yhteisöllisyyttä, osallisuutta sekä liikkumisen ja harrastamisen mahdollisuuksia. Palvelujen saavutettavuuden turvaamiseksi on mietittävä uusia ratkaisuja. Maaseudun saavutettavuutta parannetaan mm. liikkuvia palveluja kehittämällä. Tavoitteena on myös lisätä mahdollisuuksia hajautettuihin ja paikallisiin energiaratkaisuihin ja säästää energiaa. Toimenpiteessä toteutetaan investointihankkeita, joilla luodaan ja parannetaan maaseudun pieninfrastruktuuria ja toimintaympäristöä, mm. monipalvelukeskusten, hub-tyyppisten yhteistyöskentely- ja innovointitilojen ja etätyötilojen, sekä yhteiseen käyttöön tarkoitettujen rakennelmien kautta sekä tukemalla pienimuotoisia vesihuollon digitalisaatiota, energia- ja resurssitehokkuutta sekä turvallisuutta liittäviä investointeja (yhteys kansalliseen vesihuoltouudistukseen). Tavoitteena on myös ilmastonneutralisuus.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että uusin teknologia ja kiertotalouden ratkaisut otetaan entistä paremmin käyttöön. Monipaikkaisuutta edistävät investoinnit kuuluvat toimenpiteen välineistöön.

Yleishyödyllisillä investoinneilla voidaan edistää ilmaston ja luonnonvarojen kestävään hoitoon liittyvien uusien innovaatioiden tarvitsemien koneiden ja laitteiden yhteiskäyttöä, hankkia laitteita yhteiseen käyttöön sekä tukea jakamis- ja kiertotaloutta edistäviä investointeja.

3.3.10 Nuoren viljelijän aloitustuet

Maataloustuotannon jatkuvuuden turvaamiseksi ja tuottajien ikärakenteen tasapainottamiseksi ala tarvitsee tilanpidosta luopujien tilalle uusia nuoria yrittäjiä. Päätökseen tilanpidon aloittamisesta vaikuttaa merkittävästi muun muassa alan yleinen kannattavuus, maane, tuottajien tulotason suhde palkansaajien tulotasoon, rahoituksen saaminen sekä tuotantoteknologian kehittyminen.

Maatilojen sukupolven- ja omistajanvaihdosten tukemista jatketaan tulevilla CAP-kaudella. Maa- ja porotaloustuotannon aloittavalla nuorelle yrittäjälle myönnetään kertaluontoinen tuki, jonka tarkoituksena on tukea tilan aloittamisesta aiheutuvien kustannusten kattamisessa. Tavoitteena on, että alalle saadaan riittävä määrä nuoria yrittäjiä, joilla on mahdollisuus toimia maatalousyrittäjinä pitkällä aikavälillä. Näin voidaan turvata maataloustuotannon jatkuvuus.

3.3.11 Yritystoiminnan käynnistäminen maaseudulla

Yritystoiminnan käynnistämiseen maaseudulla myönnettävän tuen kohderyhmänä ovat maatilat, jotka käynnistävät maa- ja metsätalouden alkutuotannon ulkopuolista yritystoimintaa maatalon tulojen monipuolistamiseksi. Leader-toimenpidekuvaus sisältää muut maaseudun yrittäjyyden ja yritystoiminnan käynnistämisen tilanteet, joihin tuki haetaan Leader-ryhmien kautta.

3.3.12 Maaseudun innovaatioryhmät / EIP

Maatalouden ja sen elinkeinorakenteen on tarpeen uudistua, jotta toimeentulo maaseudulla voidaan varmistaa. Biotalousmahdollisuuksien ja uusien innovaatioiden muuttuminen liiketaloudelliseksi toiminnaksi edellyttää uudenlaista yhteistyötä alkutuotannon ja sen arvoketjujen sisällä ja niiden välillä, tutkimustiedon nopeampaa soveltamista sekä yli sektorirajojen ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Toimenpiteen hankkeita toteuttavat yhteistyössä maaseudun innovaatioryhmät eli EIP-ryhmät. Niiden toiminnassa yhdistyvät alkutuotantoyrittäjien käytännönläheinen osaaminen ja muiden asiantuntijoiden (esim. tutkijat, neuvojat, pk-yritykset, yhdistykset) tietämys. Tavoitteena on ratkaista etukäteen tunnistettu, alkutuotantoyrittäjien tarpeisiin liittyvä ongelma ja jakaa syntynyt innovaatio/ tulos kaikkien kiinnostuneiden käyttöön maaseutuverkoston avustuksella.

EIP-ryhmät voivat olla alueellisia, valtakunnallisia tai kansainvälisiä. Ne voivat tehdä yhteistyötä muiden EU-maiden EIP-ryhmien kanssa tai Horisontti Eurooppa –tutkimusohjelmasta rahoitusta saavan hankkeen kanssa. Hankkeessa kehitetyn innovaation toteuttamiskelpoisuuden varmistamiseksi on mahdollista hakea tukea erilliseen investointiin normaalia korkeammalla tukitasolla. Lisäksi EIP-ryhmän perustamiseen voidaan myöntää erillinen valmisteluraha kertakorvauksena, joka voi olla enintään 5000 euroa.

3.3.13 Leader

Leader-toimenpiteellä toteutetaan yhteisölähtöistä paikallista kehittämistä. Leader-toiminnalla parannetaan maaseudun elinvoimaisuutta, kehitetään paikallisia palveluja ja elinkeinoja, tuetaan mikroyrityksiä ja yrittäjyyttä ja lisätään osallisuutta, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Leader-toiminta on ihmisten ja yhteisöjen

aktivointia ja neuvontaa sekä rahoitusta ideoiden toteuttamiseksi. Paikalliset toimintaryhmät eli Leader-ryhmät ovat avoimia kaikille alueen toimijoille ja ne toteuttavat laatimaansa paikallista kehittämisstrategiaa. Leader-toiminta tukee verkostoitumista, innovatiivisuutta ja yhteistyötä muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa sekä kansainvälisesti.

Leader-toimenpide sisältää kolme alatoimenpidettä: paikallista kehittämisstrategiaa toteuttavat toimet, toimintaraha ja valmistelutuki. Paikallista kehittämisstrategiaa toteuttavat toimet voivat sisältää kehittämistutkimusta ja maaseudun yritysrahoitusta. Kehittämistuet voivat olla yhteistyöhankkeita (ml. älykkäät kylät -hankkeet), koulutus- tai tiedonvälityshankkeita tai yleishyödyllisiä investointeja. Maaseudun yritysrahoitus voi olla yritystoiminnan käynnistämistä (ml. maatalouden kokeilutuki), kehittämistä tai yritysinvestointeja. Toimet toteutetaan pääosin paikallisesti, mutta yhteistyöhankkeet ja koulutus- ja tiedonvälityshankkeet voivat olla myös alueellisia, alueiden välisiä ja kansainvälisiä. Leader-ryhmän toiminta- ja toiminnan edistämisen kustannukset katetaan toimintarahalla. Valmistelutuki on tarkoitettu Leader-ryhmien tulevien strategioiden valmisteluun.

Tavoitteena on kattaa edelleen kaikki Suomen maaseutualueet Leader-toiminnalla ja turvata riittävät toimintaedellytykset. Leader-ryhmät laativat paikalliset maaseudun kehittämisstrategiat ja vastaavat niiden toteuttamisesta. Käytännössä paikallista maaseudun kehittämisstrategiaa toteutetaan Leader-ryhmän kolmikantaisessa hallituksessa valituilla hankkeilla.

Leader-toiminnan julkisesta rahoituksesta kuntien osuus on 20 %. Yksityisen rahoituksen tavoite kokonaisrahoituksesta on 35 %.

3.3.14 Yhteistyöhankkeet

Yhteistyötoimet kehittävät maatalojen kilpailukykyä ja nykyaikaistavat tiloja, edistävät laatujärjestelmiä ja tuottajaorganisaatioiden toimintaa, auttavat ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja ilmastonmuutokseen sopeutumisessa, liittyvät luonnonvarojen kestävään hoitoon, houkuttelevat nuoria viljelijöitä ja edistävät yritystoimintaa sekä kehittävät maaseudun sosioekonomista rakennetta. Yhteistyöhankkeet ovat isossa roolissa läpileikkaavien digitalisaatio- ja innovaatio- teemojen edistämässä.

Hankkeilla edistetään käytäntöön kytkeytyvää tutkimusta, tuotekehitystä, innovaatioiden valmistelua ja käyttöönottoa, laatua, logistiikkaa, kustannustehokkuutta sekä tehostetaan tuotantoprosesseja ja markkinoiden toimivuutta sekä digitaalisten ratkaisujen ja toimintamallien käyttöönottoa mm. lisäämällä asiantunteumusta, kansainvälistä ja yli sektorirajojen tapahtuvaa yhteistyötä.

Tukea voidaan myöntää uusien tuotteiden, palvelujen, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen maaseudun elinkeinoissa ja toimintaympäristöissä. Hankkeilla voi lisäksi toteuttaa selvityksiä tai uuden toiminnan tai tuotteen testaamista todellisessa toimintaympäristössä.

AKIS-kokonaisuutta eli maatalouden ja maaseudun osaamisen verkostoa voidaan edistää valtakunnallisilla, paikallisilla ja alueellisilla yhteistyöhankkeilla. AKIS-järjestelmällä (Agricultural Knowledge and Innovation System) tarkoitetaan toimijoiden vuorovaikutusta, jossa laaja-alaisesti tuotetaan, levitetään ja käytetään uutta tietoa ja innovaatioita maataloudessa ja maaseutualueilla.

Toimenpiteessä toteutetaan hankkeita, joilla aktivoidaan tai kehitetään maaseudun elinkeinoja, palveluita, edistetään yhteistyön ja yhteistyöverkostojen luomista, maaseutualueiden vetovoimaisuutta, niiden elinkeinopohjan monipuolistamista, lisätään monipaikkaisuuden ja paikkariippumattoman työnteon mahdollisuuksia sekä hyödynnetään ja haetaan ratkaisuja maaseudun kulttuuri- tai luonnonperintökohteita ja luonnonarvoltaan merkittäviä paikkojen kehittämiseksi sekä edistetään niiden suojelua. Älykkäät kylät –hank-

keilla kylä, kunta tai nämä yhdessä voivat etsiä apua haasteisiinsa esim. oppilaitoksista tai tutkimuslaitoksista tai muusta asiantuntijaorganisaatiosta. Hankkeessa on tarkoitus mahdollistaa kokeilut ja jakaa niistä tietoa muille kylille ja kunnille. Toisilta oppiminen ja kokemusten jakaminen lisää panostusten tehokkuutta. Älykkäät kylät on Euroopan komission huhtikuussa 2017 käynnistämä aloite, jossa panostetaan tulevaisuuden kyliin ja halutaan huomioida digitalisaatiota edistävien investointien, saavutettavuuden ja osaamisen tukeminen. Aloitteessa kannustetaan löytämään aivan uusia ja keskenään risteäviä polkuja maaseudun kehittämisen, tutkimuksen, liikenteen, energian ja digitaalisen kehityksen osalta.

Ilmasto- ja ympäristöteeman yhteistyöhankkeilla edistetään käytäntöön kytkeytyvää ilmasto- tai luonnonvaratutkimusta, tuotekehitystä, innovaatioiden valmistelua ja käyttöönottoa, laatua, logistiikkaa, kustannustehokkuutta sekä tehostetaan tuotantoprosesseja ja markkinoiden toimivuutta sekä uusien ratkaisujen löytymistä mm. lisäämällä ilmastonmuutokseen liittyvää asiantuntemusta, riskien ja sopeutumistarpeiden ja keinojen tunnistamista, kansainvälistä ja yli sektorirajojen tapahtuvaa yhteistyötä. Toimenpiteessä edistetään vähähiilisyttä. Toimenpiteessä voidaan edistää vaihtoehtoisten ruokaverkostojen ja kumppanuusmaatalouden toimia sekä kiertotalouteen ja jakamistalouteen liittyviä suunnitelmia, joilla on vaikutusta tähän tavoitteeseen.

Bio- ja kiertotalouden keskeisiä kehittämiskohteita ovat resurssitehokkuus, sivuvirtojen ja jätteiden käsittely, uudet raaka-aineet ja uusiutuvan energiantuotannon edistäminen ja sen käytön lisääminen yrityksissä. On tarpeen kohdentaa rahoitusta metsäalan palvelumarkkinoiden kasvuun, alan tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen. Tarvetta on myös biojalostamoiden yhteistyön lisäämiselle pienten ja suurten yritysten kesken. Kehittämistarpeita on mm. maaseudun biomateriaalien kestävässä jalostuksessa ja käytössä, resurssitehokkuudessa, hajautetun uusiutuvan energian tuotannossa, logistiikassa ja käytössä, ravinnekierrossa, uusien korkean arvon tuotteiden tuotannossa sekä luontoon kytkeytyvissä palveluissa. Lisäksi on tarpeen kiinnittää huomiota metsien ja luonnon uusiin käyttömuotoihin, kuten matkailu- ja virkistyspalveluihin, ja niiden yhteensovittamiseen.

Tukea voidaan kohdentaa luonnonvara-alan innovaatioyhteistyöhön toimijoiden välillä. Tavoitteena on tehostaa ravinnevirtojen hyödyntämistä ja vähentää vesistökuormitusta ja parantaa vesistöjen tilaa. Tavoitteena on lisätä tietämystä valuma-alueiden painetekijöistä ja vesiensuojelusta, ravinteiden kierrätyksestä ja käytettävissä olevista uusista menetelmistä sekä tuoda asukkaille, yhdistyksille ja yrittäjille ideoita ja virikkeitä uusista yhteistyö- ja liiketoimintamahdollisuuksista. Ekosysteemipalveluiden kehittyminen lisää alueen vetovoimaisuutta ja virkistyskäyttömahdollisuuksia. Luonnon monimuotoisuuden yhteistyötä edistetään myös tällä toimenpiteellä.

Toimenpiteessä aktivoidaan nuoria viljelijöitä ja lisätään maatalouden modernisaatiota ja uusia yhteistyömuotoja mm. tuottajaorganisaatioita edistämällä. Digitalisaation edistäminen on vahvasti mukana toimenpiteen toteutuksessa. Maatilojen kilpailukykyä ja nykyaikaistamista edistävä alatoimenpide täydentää aiemmin esiteltyä EIP-toimenpidettä.

Kehittämishankkeessa tuensaajana voi olla yksityis- ja julkisoikeudellinen yhteisö. Tuensaaja koordinoi hanketta ja vastaa sen toteuttamisesta. Hankkeessa voidaan toteuttaa monenlaista kehittämistä, joista hyöty kohdentuu maaseudun yrittäjille ja asukkaille. Kehittämishankkeen tuki maksetaan hankkeen toteuttajalle, ei suoraan hankkeesta hyötyville viljelijöille, yrittäjille ja maaseudun asukkaille.

3.3.15 Koulutus

Toimenpiteessä toteutetaan hankkeita, jotka parantavat yhteen tai useampaan CAP-suunnitelman erityistavoitteisiin liittyvää osaamista. Tukea voidaan myöntää maatalouden, metsätalouden ja maaseudun yritysten ja yhteisöjen osaamisen lisäämiseen sekä luonnon, ympäristön ja ilmaston suojeluun liittyvään tiedon lisäämiseen, mukaan lukien ympäristökasvatus.

Koulutushankkeet ovat ratkaisevan tärkeitä maaseutualueiden talouskasvun ja sosiaalisen kehityksen edistämiseksi sekä maa- ja metsätilojen kestävyys, kilpailukyky, resurssitehokkuuden ja ympäristönsuojelun parantamiseksi. Lisäksi toimenpide auttaa lisäämään maatalouden ja tutkimuksen välisiä yhteyksiä. Koulutustoimien on edistettävä yhden tai useamman erityistavoitteen saavuttamista ja ovat erityisen tärkeitä osaamista, innovointia ja digitalisaatiota koskevan monialaisen tavoitteen toteuttamiseksi. Koulutushankkeet ovat tärkeässä roolissa myös AKIS-kokonaisuuden toteutumiseksi. Osaamisen lisäämisen toimilla vastataan Green Deal- ja EU:n pitkän aikavälin maaseutuvision tavoitteisiin.

Toimenpiteessä toteutetaan hankkeita, joilla helpotetaan eri tavoin tieteellisen tiedon, innovaatioiden, digitalisaation ja muun osaamisen saattamista viljelijöiden, metsänomistajien, elintarvikealan toimijoiden ja muiden maaseudun yrittäjien ja yhteisöjen käyttöön sekä lisäämään muutoskestävyyttä ja johtamisosaamista.

Osaamisen lisäämisen avulla lisätään maaseutuyrittäjien ja -yhteisöjen ja viljelijöiden tietämystä ja osaamista ilmasto- ja ympäristökysymyksissä, digitalisaation hyödyntämisestä sekä kasvatetaan uusiutuvan energian tuotantoon ja käyttöön sekä energiansäästöön liittyvää osaamista. Tavoitteena on lisätä kestävään tuotantoon ja toimintaan, maatilojen muutoskestävyyteen ja kilpailukykyyn parantamiseen, EU:n laatujärjestelmiin, vesienhoitoon, luonnon monimuotoisuuteen, geneettiseen monimuotoisuuteen ja ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyvää osaamista sekä ruokaturvaan ja eläinten hyvinvointiin liittyvää osaamista. Uusimman tutkimustiedon välittämisen kautta mahdollistetaan innovaatioiden käyttöönottoa ja parannetaan energiatehokkuutta. Toimenpiteellä lisätään yrittäjien ja maaseudun yhteisöjen osaamista ja yhteistyötä uusien ratkaisujen ja toimintamallien kehittämiseksi (esim. tuottajaorganisaatiot) sekä yrittäjien jaksamiseen ja hyvinvointiin liittyvää osaamista.

Koulutushankkeen tuki maksetaan hankkeen toteuttajalle, ei suoraan hankkeesta hyötyville viljelijöille, yrittäjille ja maaseudun asukkaille.

3.3.16 Tiedonvälitys

Toimenpide kattaa tarkoituksenmukaiset toimet, joilla edistetään suunnitelmien ja selvitysten laatimista sekä päivittämistä, samoin kuin tiedonvälitystoimia ja tiedonlevittämistä, jotka edistävät yhden tai useamman erityistavoitteen toteutumista. Toimenpiteen kohderyhmä on laaja. Tiedonvälityksen teemoja ovat mm. luonnon monimuotoisuustoimien edistäminen, tuottajien markkinaosaamisen parantaminen ja kuluttajaymmärryksen lisääminen. Tiedon lisäämisellä on tarkoitus tavoittaa myös maaseudun nuoret.

Tiedotus, tiedonvälitys: Hankkeilla toteutetaan laajemmalle kohderyhmälle kohdistettavaa tiedonvälitystä. Toimenpide kattaa relevantit tiedonvälittämisen toimet, joilla edistetään innovaatioita, suunnitelmien, selvitysten laatimista ja päivittämistä, samoin kuin tietojen vaihtoa ja levittämistä, jotka edistävät yhden tai useamman erityistavoitteen toteutumista (6 artikla CAP suunnitelma-asetuksessa).

Suunnitelmat ja selvitykset: Toimenpiteessä toteutetaan hankkeita, joilla laaditaan, päivitetään maaseudun palvelujen esiselvityksiä, kehittämissuunnitelmia, toteutettavuustutkimuksia ja luontoarvoiltaan tärkeiden alueiden suojele-, hoito- ja käyttösuunnitelmia ja muita CAP-suunnitelman erityistavoitteisiin liittyviä suunnitelmia ja selvityksiä, joiden tulokset julkaistaan ja joissa on vahva viestinnällinen ulottuvuus.

Tiedonvälitystoimien avulla lisätään maaseutuyrittäjien ja -yhteisöjen ja viljelijöiden tietämystä ja osaamista ilmasto- ja ympäristökysymyksissä, digitalisaation hyödyntämisestä sekä kasvatetaan uusiutuvan energian tuotantoon ja käyttöön sekä energiansäästöön liittyvää osaamista. Tavoitteena on lisätä kestävään tuotantoon ja toimintaan, EU:n laatujärjestelmiin, vesienhoitoon, luonnon monimuotoisuuteen, geneettiseen monimuotoisuuteen ja ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyvää tietoa ja sen hallintaa. Uusimman tutkimustiedon välittämisen kautta mahdollistetaan innovaatioiden käyttöönottoa ja

parannetaan energiatehokkuutta. Toimenpiteellä lisätään yrittäjien ja maaseudun yhteisöjen tietoa ja ymmärrystä uusien ratkaisujen ja toimintamallien kehittämiseksi (esim. tuottajaorganisaatiot). Lisäksi tiedonvälitykseen tulee kohdistumaan Leader-rahoitusta.

3.3.17 Neuvontapalvelut

Toimenpiteessä myönnetään korvaus tehdystä neuvontapalvelusta hyväksytyille neuvojille. Ruokavirasto valitsee neuvojat ohjelman toimeenpanosta annetun lain ja alempiasteisten säädösten mukaisesti. Hyväksytyt neuvojat ja neuvojien osaamisalueet ovat Ruokaviraston neuvojarekisterissä. Viljelijä valitsee haluamansa neuvonnan aihealueen omien tarpeidensa mukaan. Tilalla voi olla useampia neuvontakäyntejä.

Neuvonnan aihealueissa uusia asioita nykyiseen verrattuna ovat mm. digitaalinen ravinneväline ja sosiaalinen ulottuvuus. Neuvonnan tavoitteena on vastata viljelijöiden kokemaan neuvontatarpeeseen unionin yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteiden edistämiseksi ja maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Neuvonnan avulla voidaan kasvattaa viljelijän osaamista maatalon hoitamisessa niin ympäristökysymyksissä kuin eläinten hyvinvointi- ja terveysasioissa, vähentää maatilojen ilmastovaikutuksia, lisätä energiatehokkuutta sekä ehkäistä ilmastomuutoksen aiheuttamia riskejä. Uuden tiedon välittäminen sovitettuna tilan olosuhteisiin edesauttaa tilan kehittämistä ja riskien hallintaa. Mahdollisuus neuvontaan auttaa myös viljelijän jaksamista vähentäessään viljelijöiden epävarmuutta ja epätietoisuutta moninaisten ehtojen vaatimuksista. Neuvonnan avulla voidaan hälventää valvonnan pelkoa sekä vähentää sanktoriskiä selittämällä ehdotukset henkilökohtaisesti ja käymällä läpi asioita tilan lähtökohdista.

Neuvontatoimenpide tukee useiden ohjelman toimenpiteiden toteutusta ja ohjelman tavoitteiden saavuttamista. Neuvonnalla vastataan myös ehdollisuuden neuvontatarpeisiin.

3.3.18 Maaseutuyritysten kehittäminen

Maaseutuyritysten kehittämiseen myönnettävän tuen kohderyhmänä ovat maa- ja metsätalouden alkutuotannon ulkopuolisilla toimialoilla toimivat mikro- ja pienyritykset sekä keskisuuret yritykset, jotka harjoittavat maataloustuotteiden jalostamista ja kaupan pitämistä. Kehittämistoimilla uudistetaan maaseudun taloutta ja nopeutetaan digitaalisten ja innovatiivisten ratkaisujen käyttöön ottamista kehittämällä uusia tuotteita, palveluita, menetelmiä ja teknologioita. Leader-toimenpidekuvaus sisältää muut maaseutuyritysten kehittämistoimet, joihin tuki haetaan Leader-ryhmien kautta.

4. Hallintoelimet, tuotosten ja tulosten seuranta sekä valvonta- ja seuraamusjärjestelmät

CAP-suunnitelmassa kuvataan hallintoelimet vastuuhenkilöineen ja yhteystietoineen komission vaatimalla tarkkuudella. Erityisiä tietoja edellytetään toimivaltaisen viranomaisen perustamisesta ja organisoinnista.

Seuranta- ja raportointijärjestelmän osalta kuvataan, miten tietojärjestelmä, johon raportointijärjestelmän toimivuus rakentuu, on perustettu ja miten se on vuorovaikutuksessa muiden tietojärjestelmien kanssa.

Maataloustukirahaston yhdenmättyä hallinto- ja valvontajärjestelmää koskeva kohta sisältää vastaukset yksityiskohtaisiin kysymyksiin mm. kasvulohkon määritelmästä sekä peltolohkokisterin, paikkatiedon sisältävän hakemuksen ja eläinperusteisten toimenpiteiden automaattisen hakujärjestelmän kuvauksen. Valvontakuvauksessa kuvataan pinta-alamonitorointijärjestelmän vaiheittainen käyttöönotto vuodesta 2023 alkaen sekä pinta-ala ja eläinperusteisten toimenpiteiden ja ehdollisuuden valvonta- ja seuraamusjärjestelmä. Valvontajärjestelmään sisältyvillä työkaluilla pyritään varmistamaan uuden toimeenpanomallin edellyttämä tuotos- ja tuloraportoinnin oikeellisuus. Käyttöön otettava seuraamusjärjestelmä huomioi velvoittavan unionin lainsäädännön edellyttämällä tavalla virheen vakavuuden, laajuuden, keston ja toistuvuuden

sekä ehdollisuudessa tahallisuuden. Seuraamusten odotetaan vähenevän merkittävästi ainakin osassa toimenpiteistä, koska tuensaajan ja hallinnon välisellä kaksisuuntaisella tiedonvaihtojärjestelmällä tarjottavat pinta-alaperusteisten toimenpiteiden hakemusten korjaus- ja peruutusmahdollisuudet ovat käytössä, vaikka virheet olisi jo todettu pinta-alamonitorointijärjestelmällä tai hallinnollisissa tarkastuksissa.

5. Ympäristö- ja ilmastovaikutukset

Suunnitelman uusien ja nykyisten kiristyvien ympäristö-ilmastotoimenpiteiden ja kasvavien tavoitepinta-alojen kasvu (ns. ympäristökunnianhimon kasvu) vaikuttaa maatalouden ympäristökuormituksen pienentämiseen.

Arvioinnin mukaan maatalouden vesistökuormituksen päästöjen arvioidaan vähentyvän vuositasolla typpi-kuormituksen osalta n. 6 000 t vuodessa, joka peltoalaan suhteutettuna on noin 2,6 kg/ha/v. Maatalouden nykyinen typen kuormitusarvio on 15 kg peltohehtaaria kohden vuodessa¹, joten toimenpiteiden arvioidaan pienentävän typen huuhtoutumista 17 %. Liukaisen fosforin kuormitus vähenee n. 3 400 kg/v ja partikkelifosforin kuormitus 110 000 kg/v. Maatalouden liukaisen fosforin huuhtoutumisarvio on 0,4 kg/ha ja partikkelifosforin 1,1 kg/ha vuodessa (Tattari ym. 2017). Suunniteltujen toimenpiteiden vaikutus olisi 2,3 miljoonan peltohehtaarin mukaan arvioituna liukoiselle fosforille 0,0015 kg/ha (0,4 %) ja partikkelifosforille 0,05 kg/ha (4,5 %). Peltojen eroosio tulee vähenevän n. 115 milj. kg/vuodessa, joka taas vastaa 2,3 miljoonaan peltohehtaariin suhteutettuna noin 50 kg/ha/v. Luonnonvarakeskuksen aiempien arvioiden mukaan Suomen peltojen vesieroosio on vuodessa keskimäärin 430 kg/ha.

Jotkin toimenpiteet vaikuttavat pitkällä aikavälillä ja niiden aikaansaama muutos näyttäytyy viiden vuoden tarkastelussa vähäisenä, kuten maan rakennetta parantavat ja fosforilannoitusta tarkentavat toimenpiteet.

Maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen arvioidaan vähentyvän uusien ja nykyisestä kiristyvien toimenpiteiden ja suurempien tavoitepinta-alojen ansiosta. Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöt vähenevät vuositasolla noin 76 kt CO₂ ekv/v ja LULUCF-sektorin noin 806 kt CO₂ ekv/v verrattuna nykyisen CAP 2014-2021 politiikan jatkamiseen. Tämä n. 880 kt CO₂ ekv/v päästöjen vähennys on noin 5,5 % maatalouden kasvihuonekaasupäästöistä (16 milj. t CO₂ ekv. vuonna 2019).

Luonnon monimuotoisuuden arvioidaan lisääntyvän ja vaikutus vaihtelee eliöryhmien ja vaikuttavuusluokkien välillä. Suunnitelman toimenpiteet luokiteltiin aiemmin tehtyjen asiantuntija-arvioiden² perusteella luokkiin: vähän, kohtalaisesti ja hyvin monimuotoisuutta edistävät toimenpiteet.

Hyvin monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden tavoitepinta-alojen suurin prosentuaalinen kasvu kohdistui kasvilajistoa ja peltolinnustoa hyödyttäviin aloihin. Pinta-ala muodostui lähinnä maatalousluonnon ja maiseman hoidon sopimusten tavoitepinta-alan erosta nykyisiin hoidettuun alaan. Hyönteisten kohdalla hyvin monimuotoisuutta edistävien pinta-alojen luokkaan kuului myös monimuotoisuuskasvit. Näiden pinta-alojen kasvu hyödyttäisi perinnebiotoopeilla eläviä uhanalaisia lajeja sekä peltoalueiden pölyttäjähöynteisiä, mikäli pinta-alan kasvu kohdistuisi niittykasveilla kylvettyihin aloihin. Suurin osa tarkastelussa olleista toimenpiteistä kuului kohtalaisesti monimuotoisuutta edistävien luokkaan. Niistä pinta-alaltaan ja kasvultaan suurin oli luonnonmukaisen tuotannon sopimus. Luonnonmukainen tuotanto edistää kaikkien eliöryhmien lajiston monimuotoisuutta. Vähän monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden tavoitepinta-alojen muutos oli suurin maaperäeliöstön kohdalla. Pinta-alaltaan suurin tähän luokkaan kuulunut toimenpide oli kerääjäkasvit.

¹ Tattari, S., Koskiaho, J., Kosunen, M., Lepistö, A., Linjama, J., Puustinen, M. 2017. Nutrient loads from agricultural and forested areas in Finland from 1981 up to 2010. Environmental Monitoring and Assessment 189:95, 25 p

² [MYTTEHO_Liitel_Toimenpidearviot_27022020.pdf \(mmm.fi\)](#)

6. Yksinkertaistaminen ja hallinnollisen taakan keventäminen

Yleistä

Kansallisessa valmistelussa on pidetty tärkeänä hallinnollisen taakan keventämistä, myös EU edellyttää yksinkertaistamista. Uusi toimeenpanomalli edellyttää tarkkaa seuranta ja tulosten raportointia sekä hallinnon tehokasta toimintaa.

Sähköistä asiointia lisätään. Jo kaudella 2014-2020 sähköisten kehittämishanke- ja yritysrahoituksen hakemusten osuus on kasvanut koko ajan ja oli vuonna 2020 noin 96 %. Vuonna 2020 yritystukihakemuksista 98,54 prosenttia ja kehittämishanketukihakemuksista 93,48 prosenttia tehtiin sähköisesti. Saapuneista 3 279 hakemuksesta vain 117 kappaletta oli jätetty lomakkeella.

Viljelijätukien osalta hakijalla ei ole enää uuden toimeenpanomallin aikakaudella mahdollisuutta jättää hakemustaan paperilla. Uusi asianmukaiseen tuotosraportointiin tähtäävä toimeenpanomalli edellyttää sähköistä asiointia ja sähköistä kaksisuuntaista tiedonvaihtojärjestelmää tuensaajan ja hallinnon välillä. Maksajaviraston viljelijätukien sähköiset palvelut tuottavat lukuisia neuvonnallisia ja ohjaavia ilmoituksia hakijan täyttäessä hakemustaan sekä hallinnollisten tarkastusten ja pinta-alamonitoroinnin vaiheessa. Sähköinen järjestelmä tarjoaa myös edellisten vuosien hakutiedot esitetytynä ja tarpeen mukaan muokattavaksi. Täten myös viljelijän tahattomat virheet minimoidaan. Hakija saa myös alustavia arvioita tukimääristä.

Kansallinen seuraamusjärjestelmä ja mahdollisuus antaa tuenhakijalle huomautuksia ja korjauskehotuksia huomioivat komission sallimissa rajoissa entistä paremmin inhimilliset erehdykset, ja seuraamukset noudattavat suhteellisuusperiaatetta. Eläinvalvonta on kuitenkin eriytetty, mikä myös helpottaa viljelijän hallinnollista taakkaa. Todentamisviranomaisen laillisuus- ja sääntöjenmukaisuustarkastusten poistuessa CAP-suunnitelmaan kuuluvista tukitoimista, yhden tarkastuksen periaatteen ja komission tarkastusten keskittymisen kansallisen tason järjestelmien toimivuuden tarkastamiseen odotetaan helpottavan tuensaajien hallinnollista taakkaa verrattuna aiempaan monen organisaation samaan tilaan kohdistuneesta perättäisestä valvonnasta ja toisen viranomaisen tekemän valvonnan laadun tarkastamisesta.

Hallinto

Pinta-alaperusteiset suorat tulotuet toteutetaan hallinnon kannalta mahdollisimman yksinkertaisesti. Tämä edellyttää tietojärjestelmien täydennysrakentamista, jossa on huomioitava rahoitus ja henkilöresurssit. CAP-suunnitelman toimeenpanon aikataulu tulee olemaan hallinnolle erittäin haastava, koska yksityiskohdat vahvistuvat vasta vuonna 2022. Suurin yksittäinen yksinkertaistus hallinnolle tulee olemaan tukioikeusjärjestelmästä luopuminen. Tuotantosidonnaisten tulotukien kokonaisuus yksinkertaistuu, kun toimenpiteet vähenevät yhdistämisten kautta. Aktiiviviljelijävaatimus toteutetaan hakijan sekä hallinnon taakan kohtuullistamiseksi olemassa olevien rekisterien pohjalta. Hallinnolle aiheutuu rekistereiden välisten rajapintojen rakentamisesta kustannuksia ja lisätyötä, mutta kauden edetessä rekisteritarkastelu olisi nykyistä yksinkertaisempi tapa tarkastella aktiiviviljelijävaatimuksen täyttyminen.

CAP-suunnitelman teknisen avun hallinnointi komission suuntaan yksinkertaistuu, sillä komissio maksaa tulevalla rahoituskaudella teknisen avun jäsenvaltiolle kiinteämääräisenä prosenttikorvauksena jäsenvaltion hakemien maksujen yhteydessä.

Ehdollisuus

Ehdollisuuden osa-alueen ”maan hyvä maatalous- ja ympäristökunto” vaatimukset on laadittu niin, että ne mahdollisimman yksinkertaisesti täyttävät niille asetetut ilmasto- ja ympäristötavoitteet. Tämä yksinkertaistaa toimeenpanoa. Tämä osa-alue sisältää eräitä uusia vaatimuksia. Lisäksi on nähty tarpeelliseksi sisällyttää siihen eräitä kansallisia lisävaatimuksia ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi.

Ehdollisuuden osa-alue ”lakisääteiset hoitovaatimukset” toimeenpannaan siten kuin vaatimukset on toimeenpantu asianomaisessa kansallisessa lainsäädännössä. Näin ollen näiden toimeenpanoa ei voida yksinkertaistaa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen yhteydessä. Niiden valvontaa on yhdistetty jo nykyisin tukivalvontojen kanssa, ja yhdistämiseen pyritään jatkossa vielä enemmän. EU-asetuksen muutoksen myötä ehdollisuudesta poistuu eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin vaatimukset sekä TSE-tautien vastustamista koskevat vaatimukset. Nämä muutokset yksinkertaistavat ehdollisuutta. Toisaalta tähän osa-alueeseen sisältyy eräitä uusia ympäristövaatimuksia, jotka monimutkaistavat toimeenpanoa.

Ehdollisuuden osa-alue ”sosiaalinen ehdollisuus” on yhteisen maatalouspolitiikan uusi kokonaisuus. Sen toimeenpano vuodesta 2025 alkaen lisää hallinnollista taakkaa.

Perustulotuki

Tukioikeuksista luopuminen yksinkertaistaa tuenhakijan työtaakkaa. Tuenhakijoiden ilmoitukset tukioikeuksien siirrosta ovat olleet kuormittavia ja vieneet aikaa. Unohdukset ovat aiheuttanut myös kustannuksia ja tukimenetyksiä. Tuenhakijat, jotka saavat suoria tukia enintään 5 000 euroa vuodessa, katsotaan suoraan aktiiviviljelijöiksi, mikä keventää heidän hallinnollista taakkaansa.

Ekojärjestelmä

Ekojärjestelmä on uusi tukijärjestelmä. Toisaalta nykyinen suorien tukien viherryttämistuki lakkautetaan ja sen vaatimukset siirretään ehdollisuuteen. Näin ollen ekojärjestelmä lisää hallinnollista taakkaa lähinnä siten, että siihen kuuluu neljä eri ekojärjestelmää nykyisen viherryttämistuen kolmen vaatimuksen sijaan. Ekojärjestelmien toimenpiteet kuuluvat nykyisin maaseuturahaston ympäristökorvaukseen. Niistä erityisesti talviaikaisen kasvipeitteen toimenpidettä yksinkertaistetaan.

Ympäristökorvaukset

Yksinkertaistamisen ja kustannustehokkuuden vuoksi on ympäristökorvauksiin valittu laajempia toimenpidekokonaisuuksia, yhdistetty toiminnallisesti samankaltaisia toimenpiteitä sekä vähennetty tukikelpoisuus ja tukiehtoja vaikuttavuuden kannalta olennaisiin. On myös kiinnitetty huomio kuluvalle kaudella tunnistettujen toimeenpanon kipupisteiden lieventämiseen. Toimenpiteiden välisiä linkityksiä ja poissulkemisia on luotu mahdollisimman vähän. Ympäristösitoumuksessa on lisätty valinnaisuutta ja joustavuutta sitoumusvuosien välillä. Alkuperäisrotusopimuksesta on tehty yksivuotinen. Toimeenpanon prosessia sekä viljelijän että hallinnon kannalta on tarkasteltu samanaikaisesti toimenpiteiden vaatimusten suunnittelun yhteydessä. Sähköisen asioinnin parantaminen entisestään ja kaksisuuntainen tiedonkulku vähentävät hallinnollista taakkaa myös ympäristökorvausten osalta.

Valmistelussa on paneuduttu vaikuttavimpien keinojen valintaan sekä vaikuttavimpien kohteiden tunnistamiseen. Lisäksi on paneuduttu kohdentamisen tarkoituksenmukaisen mittakaavan sekä pinta-alatavoitteen määrittämiseen kunkin ympäristötarpeen lähtökohdista hyödyntäen tutkimusta, tietoaineistoja ja tutkimuslaitosten sekä asiantuntijoiden ja sidosryhmien osaamista. Vaikuttavuutta tavoitteleva kohdentaminen on vaatinut yksilöidympää ongelmanratkaisua ja tarkastelumittakaavan kaventamista, jolloin vaarana on hal-

linnollisen taakan kasvu ja yksityiskohtaisuuden aiheuttama monimutkaisuus. Nykyaikaiset tietojärjestelmät ja ympäristötietoa sisältävien aineistojen parantuminen sekä yhdistäminen toisiin aineistoihin mahdollistavat toimien lohkokohtaisen kohdentamisen lohkon ominaisuuksien ja sijainnin perusteella samalla kun on luovuttu alueellisesta kohdentamisesta. Lohkokohtaisten toimenpiteiden tavoitealojen määrittelyssä on huomioitu vesienhoitosuunnitelmissa ja luonnon monimuotoisuuden toimintaohjelmassa esitetyt tavoitealat ja aiempi toimeenpanokokemus sekä tavoitteen saavuttamisen realistisuus.

Soveltuvien kohteiden, lohkojen ja tilojen saamiseksi toimenpiteen piiriin kustannustehokkaasti, on tunnistettu käytettävissä olevat hallinnolliset aineistot, joita voidaan hyödyntää lohkon tai alueen tukikelpoisuuden määrittämiseksi etukäteen ilman erillistä tuenhakijakohtaista tai lohkokohtaista harkintaa. Toimenpiteiden yksityiskohtaisten ehtojen ja niiden määrän määrittelemisessä on hyödynnetty maa- ja metsätalousministeriön alaisen hallinnon, tukijoiden, tuottajajärjestöjen, ympäristöministeriön ja sen alaisen hallinnon, ympäristöjärjestöjen sekä neuvonnan edustajien asiantuntemusta toimenpiteiden vaikuttavuuden ja niiden toimeenpanon, ymmärrettävyyden sekä käytännön toteutuskelpoisuuden optimoinnissa. Samalla on pidetty kiinni valvonnan vaatimasta todennettavuudesta ja vältetty herkästi virheitä aiheuttavia ehtoja, kuten päivämäärärajoja.

Tila- ja lohkotason toimenpiteet, jotka toteutetaan peltoalueilla, muodostavat ympäristösitoumuksen, jossa toimenpiteiden ehdot ovat määrämuotoisia ja kohteen tukikelpoisuus todettavissa ilman erillistä harkintaa hallinnon tietoaineistojen perusteella. Peltoalueen ulkopuolelle tehtävistä lohkotason toimenpiteistä tehdään erillisiä ympäristösopimuksia. Niissä toteutuu kohdekohtainen harkinta.

Eräiden lohkokohtaisten toimenpiteiden tilakohtaista enimmäisosuutta tilan tukikelpoisesta alasta ja samankaltaisten toimenpiteiden lukumäärää tilalla ja samalla loholla rajataan rahoituksellisista syistä, mikä voi vaikeuttaa viljelijöiden taholla järjestelmän ymmärtämistä ja aiheuttaa hallinnollista taakkaa toimeenpanossa ja valvonnassa. Joustavuuden lisäämiseksi pääosa lohkokohtaisista toimenpiteistä on valittavissa vuosittain sen sijaan, että ne olisi valittava ensimmäisenä vuonna kuten nykyisellä kaudella. Erilaisten toimenpiteiden suuri määrä ja ympäristökorvauksen ohelle tullut ekojärjestelmä voisi lisätä virhetasoa. Mittavalla panostuksella neuvontaan on tärkeä rooli tuensaajien auttamisessa järjestelmän ymmärtämiseen.

Ympäristötoimenpiteiden jakautuminen ehdollisuuden, ekojärjestelmän sekä ympäristökorvausten ja ympäristöinvestointien toimenpiteisiin, saa aikaan kokonaisuuden, jossa jokaisella järjestelmällä on oma toimintalogiikkansa. Tämä aiheuttaa luonnollisesti järjestelmään monimutkaisuutta. Ymmärrettävyyden lisäämiseksi on samankaltaisia tai samaan pinta-alaan kohdistuvia eri järjestelmän toimenpiteitä vältetty ja toimeenpanon yksinkertaistamiseksi on eri toimenpiteiden väliset linkitykset pidetty mahdollisimman vähäisinä. Ekojärjestelmän ja ympäristökorvauksen toimenpiteet on laadittu siten, että ne eroavat toisistaan, joten valitseminen toimenpiteiden välillä on tehty helpoksi. Saman aihepiiriin toimenpiteiden pilkkomista useaan eri järjestelmään on tehty mahdollisimman vähän, jolloin esimerkiksi luonnonmukainen tuotanto ja eläinten hyvinvointikorvaukset ovat kokonaisuudessaan maaseuturahaston toimenpiteitä ja ravinteiden käytön sääntely on aiemmasta poiketen keskitetty ehdollisuuden vaatimuksiin.

Luonnonmukainen tuotanto

Luonnonmukainen tuotanto ja kotieläintuotanto säilyvät maaseuturahaston toimenpiteenä, eikä luonnonmukaisen tuotannon korvauksia pilkota ympäristökorvauksien ja ekojärjestelmän välillä. Toimeenpanon yksinkertaistamiseksi luonnonmukaisessa tuotannossa ei sovelleta erillistä siirtymävaiheen päätyvää korvausta vaan toimenpide kohdistuu jatkuvaan luonnonmukaisen tuotannon harjoittamiseen riippumatta tilalla olevien lohkojen siirtymävaiheesta.

Eläinten hyvinvointikorvaukset

Sähköinen järjestelmä opastaa, neuvoa ja varmistaa toimenpiteiden valinnassa. Vaaditut liitteet palautetaan sähköisesti tukihauun yhteydessä ja ne jäävät sähköiseen arkistoon. Yksityiskohtaisia ehtoja on vähennetty ja näitä on pyritty tekemään laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Osa toimista perustuu tulokseen, joten tilata-solla tehtävät toimenpiteet eivät ole tarkkaan määriteltyjä. Määritellään ja valvotaan vain haluttu lopputu-lo. Hyvinvointisuunnitelmien hallinnollinen valvonta pääasiassa YT-alueilla eikä tilavalvonnassa.

Rakennetuet

Rakennetukia valmistellessa järjestelmää pyritään yksinkertaistamaan tukitasoja yhdenmukaistamalla. Li-säksi kiinnitetään huomiota haku-, maksatus- sekä valvontamenettelyjen sujuvuuteen. Valintamenettely otettiin käyttöön edellisellä rahoituskaudella ja sen käyttö jatkuu uudella rahoituskaudella. Valintakritee-reitä tullaan valmistelun yhteydessä päivittämään siten, että ne auttavat varojen kohdentumista politiikan tavoitteiden kannalta vaikuttavimpiin hankkeisiin.

Yritys- ja hanketuet

Yritys- ja hankerahoituksen toimeenpanossa on tavoitteena lisätä yksinkertaistettujen kustannusmenettelyi-den käyttöä, mikä sujuvoittaa hallinnointia. Hyrrä-tietojärjestelmän kehittämistyössä panostetaan hakijan opastukseen ohjeikoneilla. Hakemusten käsittelyssä lisätään suoraan muilta viranomaisilta saatavan tiedon käyttöä sekä yksinkertaistetaan tarvittavia tukimuotoja ja hakuehtoja mahdollisuuksien mukaan.

CAP-suunnitelmassa Leader-ryhmien ja ELY-keskusten rooleja selkeytetään maaseudun yritysrahoituk- sessa siten, että molemmilla tahoilla on aiempaan verrattuna omat erilaistetut tukivälineet ja tuen kohde- segmentit. Erityisesti tämä helpottaa potentiaalisia tuensaaajia löytämään heille sopivimmat tukivälineet.

Leader-ryhmien kautta haettavan maaseudun yritysrahoituksen osalta otetaan käyttöön aiempaa enemmän yksinkertaistettuja kustannusmenettelyjä kertakorvauksen muodossa. Tämä yksinkertaistaa ja sujuvoittaa tuen myöntämistä ja maksamista. Leader-ryhmien toimintarahassa otetaan käyttöön huomattavasti yksin- kertaisempi kiinteämääräinen kustannusmalli, joka sujuvoittaa työtä niin Leader-ryhmissä kuin Ruokavi- rastossa.

Neuvontapalvelut

Neuvontakorvauksien määräytymisperusteet ovat selkeät ja yksinkertaiset sekä myöntämisen edellytykset melko yksinkertaisia, joten hallinnointi sinällään ei ole raskasta. Rahoituskauden 2014-2020 kokemukset auttavat kehittämään hallinnointia kevyemmäksi, sillä mittava neuvontakäyntien määrä työllistää, vaikka itse järjestelmä ei olisikaan monimutkainen. Neuvontajärjestelmässä tuensaaajan valinta ja hyväksyntä sekä tukihallinto on tarkoitus toimeenpanna sähköisessä järjestelmässä. Järjestelmän hallinnoinnissa tavoitellaan koko prosessin sähköistämistä, mahdollistetaan digivälineiden käyttöä esim. suunnitelmien laatimisessa sekä kannustetaan ja vahvistetaan etäyhteyksien käyttöä neuvonnassa. Neuvontapalveluiden laajeneminen, saatavuus ja laadukkuus vähentävät hallinnollista taakkaa viljelijöiden saadessa oikeinlaista ja oikea-ai- kaista tietoa. Sähköinen haku ja sähköiset tarkisteet hakemuskäsittelyssä keventävät hallintoa.

Tekninen apu

Jatkossa teknisestä avusta on tietojärjestelmässä yksi tukimuoto, jonka alla on kaikkien toimijoiden tekni- nen apu. Ohjelmakaudella 2014-2020 jokaisella hakijalla on ollut oma tukimuotonsa. Maksutapana on yksinkertaistettu kustannusmalli. Teknisen avun toimeenpano yksinkertaistuu järjestelmässä huomattavasti

7. Taloudelliset vaikutukset

Suomen CAP-suunnitelman rahoitus

CAP-suunnitelma määrittää rahoituskaudella 2023-2027 Suomessa käyttöön otettaviin toimenpiteisiin kohdennettavan indikaatiivisen julkisen rahoituksen määrän (noin 10,1 mrd. euroa). Julkinen rahoitus muodostuu maataloustukirahaston ja maaseuturahaston rahoitusosuuksista ja kansallisesta rahoitusosuudesta. CAP-suunnitelmaan liittyisi myös maaseudun kehittämistoimenpiteisiin kohdennettavaa kansallista lisärahoitusta.

CAP-suunnitelman kansallinen rahoitus sisältyy hallituksen 14.-15.9.2020 neuvottelussaan sopimaan rahoituskauden 2021-2027 kansalliseen rahoitukseen. CAP-suunnitelmaa toimenpannaan valtiontalouden kehyspäätösten sekä valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen puitteissa.

Suomi saa rahoituskaudella 2023–2027 käytettäväksi Euroopan maatalouden tukirahaston (maataloustukirahasto) suorien tukien rahoitusosuutta 2 613 miljoonaa euroa ja Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahasto) rahoitusosuutta 1 772 749 780 euroa. Maaseuturahaston osuus on sovittu jaettavaksi Ahvenanmaan ja Manner-Suomen kesken siten, että Ahvenanmaan osuus on enintään 0,87 % pyöristettynä 1 000 euroon. Näin Manner-Suomen osuus on 1 757 326 780 euroa ja Ahvenanmaan 15 423 000 euroa maaseuturahaston rahoitusosuutta.

Maaseuturahaston rahoitusosuus on 43 % kaikissa maaseudun kehittämisen toimenpiteissä.

Maaseuturahaston kansallinen vastinrahoitus voi sisältää valtion, kuntien tai muiden julkisten tahojen rahoitusta. Tästä noin 2 274 milj. euroa on valtion rahoitusosuutta ja noin 56 milj. euroa muuta kansallista julkista rahoitusosuutta (pääosin kuntien rahoitusosuutta).

CAP-suunnitelmaan sisältyviin maaseudun kehittämistoimenpiteisiin ja suunnitelman ulkopuolisiin maa- ja puutarhatalouden kansallisiin tukiin liittyisi maa- ja metsätalousministeriön kehityksen sisäisesti kohdennettavaa lisärahoitusta noin 3 373 milj. euroa. Kansallista lisärahoitusta esitetään maatalouden kansallisiin tukiin 1 751 milj. euroa ja luonnonhaittakorvauksiin 1 622 milj. euroa.

Lisäksi CAP-suunnitelmaan arvioidaan sisältävän yksityistä rahoitusta noin 2 000 milj. euroa, jolloin kokonaiskustannukset ovat noin 12,1 mrd. euroa.

Teknisellä avulla varmistetaan CAP-suunnitelman tehokas ja sujuva toimeenpano koko rahoituskauden ajan, vuoteen 2029 saakka. Pääosa teknisestä avusta käytetään CAP-suunnitelman toimeenpanoon ELY-keskuksissa, Ruokavirastossa ja maa- ja metsätalousministeriössä tarvittavien henkilöresurssien rahoittamiseen. Teknisestä avusta rahoitetaan myös kansallisen maaseutuverkoston (CAP-verkoston) toiminta. Lisäksi teknisellä avulla tuetaan CAP-suunnitelman seurantaa, ml. tarvittavien tietojärjestelmien kehittäminen, arviointia sekä viestintää. CAP-suunnitelmassa esitetään käytettäväksi tekniseen apuun yhteensä 102 miljoonaa euroa, josta kansallisen maaseutuverkoston osuus olisi 10 miljoonaa euroa.

CAP-suunnitelman rahoitus täyttää suunnitelma-asetuksessa asetetut vähimmäis- ja enimmäisvaatimukset rahoituksen kohdentamisesta eri tarkoituksiin. Leader-toimintaan on käytettävissä noin 5,6 % maaseuturahaston rahoitusosuutta (asetuksen mukaan oltava vähintään 5 %). Myös vaadittu 35 %:n vähimmäismäärä maaseuturahaston ympäristö- ja ilmastotoimiin ylittyy (57 %). Suoriin tukiin sisältyvien uusien ekojärjestelmien rahoitus täyttää CAP:n ympäristö- ja ilmastotoimien rahoituskokonaisuudelle asetetut vaatimukset. Nuorten viljelijöiden tukemiselle asetetut rahoitusvaatimukset täyttyvät suorien tukien ja maaseudun kehittämistoimien yhteisvaikutuksena.

Vaikutus valtiontalouteen

Talouspoliittinen ministerivaliokunta on 8.12.2021 puoltanut Suomen esitystä CAP-suunnitelmaksi 2023-2027. CAP-suunnitelman kansallinen rahoitus sisältyy hallituksen 14.-15.9.2020 neuvottelussaan sopimaan rahoituskauden 2021-2027 kansalliseen rahoitukseen. CAP-suunnitelmaa toimenpannaan valtiontalouden kehyspäätösten sekä valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen puitteissa.

CAP-suunnitelman rahoitus jakautuu valtion talousarviossa kahdelle politiikkasektorille (maaseudun kehittäminen sekä maa- ja elintarviketalous). CAP-suunnitelmasta rahoitettavat toimenpiteet ja niihin käytettävissä oleva julkinen rahoitus sekä sen yhteydessä ilmoitettava kansallinen lisärahoitus jakautuu alustavasti vuosina 2023-2027 momenteittain seuraavasti:

Maatalouden ja maaseudun kehittämisen rahoitus rahoituskaudella 2023-2027 jaoteltuna valtion talousarvion momenttien mukaisesti (1 000 euroa):

Momentti ja nimike	Toimenpiteet	Käytettävissä oleva julkinen rahoitus			
		EU	Valtio	Muu kansallinen	Yhteensä
30.10.40: Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset	nuorten viljelijöiden tilanpidon aloitustuki sekä maatalouden investoinnit	225	298	-	523
30.10.43: Eläinten hyvinvointikorvaukset	eläinten hyvinvointikorvaukset	159	211	-	370
30.10.64: EU:n ja valtion rahoitusosuus alueelliseen ja paikalliseen maaseudun kehittämiseen	yritys- ja hanketuet (ml. Leader) sekä tekninen apu	372	437	56	866
30.20.40: Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (ei sisälly CAP-suunnitelmaan)	kokonaan kansallisesti rahoitettavat maa- ja puutarhatalouden tuet		1 751		1 751
30.20.41: EU-tulotuki ja EU-markkinatuki	EU-tulotuet (suorat tuet)	2 613			2 613
30.20.43: Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit	ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit	616	817	-	1 432
30.20.44: Luonnonhaittakorvaukset	luonnonhaittakorvaukset	385	2 133	-	2 518
Yhteensä		4 370	5 647	56	10 073

8. Aikataulu

Suomen CAP-suunnitelma toimitetaan valtioneuvoston hyväksynnän jälkeen komissiolle SFC-järjestelmän välityksellä hyväksymistä varten suunnitelma-asetuksen mukaisesti viimeistään 1.1.2022. Koska komission tietojärjestelmä ei ole kaikin osin vielä valmis, saatetaan tallennuksen viimeistelyssä joutua muokkaamaan CAP-suunnitelman esittämistapaa kansallisen päätöksenteon jälkeen. Mahdolliset muokkaukset ovat kuitenkin teknisiä.

Valtioneuvostolle tehdään CAP-suunnitelman toteuttamiseen liittyvät säädösehdotukset komission hyväksynnän suunnitelman pohjalta.